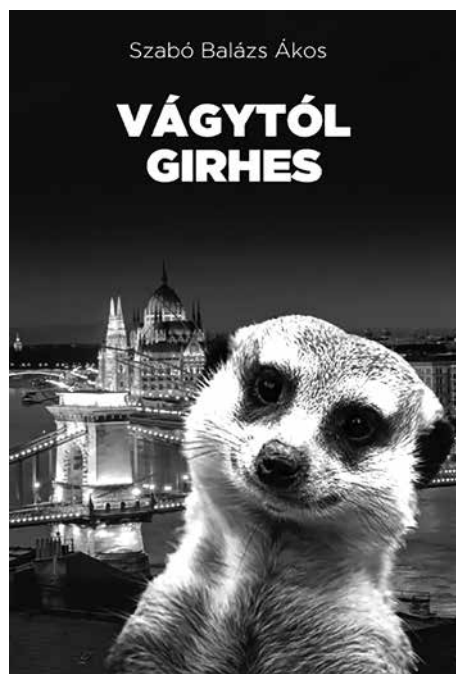

Payer Imre

A csodálatos szurikáta csodálatos története Budapesten

Lélektelen világunkban mennyire várjuk a vigaszt! A csodát. Hányszor hallhattuk, hogy a művészi alkotások segítenek élni! Arra is emlékezhetünk, mennyi sajnálkozó szó esett arról, hogy hiányoznak irodalmunkból a kulturáltan közérthető regények. Mindenki elvontan akar írni, arra gondolnak ez a „menő”. Így aztán épp a szuper elit és a bunkóság közötti művelt irodalom hiányzik. Szabó Balázs könyve bepótolja ezeket a hiányokat. Elbeszélésében a kulturális örökség nagy értékei a humánus nevében támogatják a megalázottakat és megszorítottakat. Regényének stílusregisztere a kulturált közérthetőség nevében összetett. A választékos, irodalmi kifejezésmódba elvegyül a nagyvárosi szleng, a 21. századi mindennapi nyelvhasználat is, de a klasszikus tónus mindvégig fennmarad. Nagy erénye a művének a kompozíció. Minden nagyon gondosan adagolt, felépített, a meghatódásnak is pontosan kijelölt helye van, kiválóan előkészített és árnyaltan fokozódik az érzelmi tónus egész a katarziséig. Nincs elsietve, nem marad lent, pontosan célba talál. Rendkívül jó érzékre vall, hogy mindez nem válik erőltetetté, el tudja érni az olvasó spon-tán megrendültségét, meghatottságát, könnyeit. Ne feledjük, mit mondott Johann Wolfgang von Goethe. Legyen a műalkotás nagy vagy kicsiny: minden, a legapróbbakig, a koncepción múlik. De idézhetnénk Edgar Allen Poe-nak azt az írását is, amely világhírű Holló című versének megalkotásáról szól. Szabó Balázs könyvének ez is fontos előképe lehetne. Poétikai szempontból értelmezve, az író jó érzéssel ismerte fel, hogy a szereplő általi elbeszélés modellje sokkal inkább alkalmasabb szentimentális szüzséjének megjelenítésére, mint például a kívülállás értelmes hidegségét árasztó mindentudó modell. Ez a szereplő általi egyes szám első személyű (itt az éjszakai taxis alakja) elbeszélő változat jellemző a világirodalomból például a Moby Dick, a fehér bálna című alkotásra. De a magyar műben megjelenő – elbeszélő – állatfigura a nagy fehér bálnával ellentétben nem a gonosz, hanem a jó megtestesítője.

Az olvasóra tett érzelmi hatás akarása volt először a szerző szándéka, és ebből született maga a történet és a csodás állatfigura is, a kis szurikáta. Szuri nem emberalatti, hanem emberfeletti lény. Okosabb Einsteinél, műviszibb Shakespeare-nél, erősebb Schwarzenegger-nél. Leginkább mégis egy karmesterre hasonlít, karizmája, szuggesztivitása mindenkit magával ragad. Ezenkívül abszolút tapintatos lovag, hiszen amikor rátalál a nagy szerelem az elbeszélő taxisra, diszkrétan visszavonul az elbeszélésből, csak érezhetjük szívbemarkoló jelenlétét, sőt előre mutató hatását. Igen, valahogy olyan érzésünk támad, hogy a taxis nagyon szereti választottját, családját, de rajongásának legeslegnagyobb tárgya a csodálatos szurikáta. A regény cselekménye olyan mikrokörnyezetben játszódik, amely univerzálisá tágítható. A magányos taxis, aki a Gellérthegyen lakik, egyik hazaútján talál egy furcsa állatkát, magával viszi, ápolja, felerősíti. Egyszer csak azon kapja a kis lényt, hogy az több nyelven betéve ismeri a klasszikus kultúrát. De ennek megvan a célja.

„–Amikor tegnap a belvárosban kocsikáztunk, feltűnt, hogy az ágrólszakadtak és a poharazó utcalakók túlon túl passzívak. Gubbasztanak a földön, és várják, hogy az ölükbe hulljon a sovány alamizsna, vagy cikáznak a tragacsok között, s letargikus ábrázattal próbálnak részvét-aprótot kunyerálni. Megtanítjuk őket, hogy a járókelőkből és az autósokból ne szánalmat váltsanak ki, hanem tiszteletet és jókedvet, meghatottságot és örömet. S emellett, hogy sokkal több jövedelemhez juttatjuk a szegény ördögöket, becsempészünk némi magaskultúrát is a rohanó budapestiek mindennapjaiba. Na, mit szólsz hozzá?”

Az erős pártfogolja a gyengét. Sajnálát, részvét, érzékenyülés, együttérzés. Ehhez fűződnek, ennek érdekében, mint eszközök szólalnak meg a klasszikus művészeti idézetek, javarészt az úgynevezett általános műveltségéből - a könyv címe is József Attila: A kutya című versére utal-, elsősorban a Nyugat folyóirat nagy költőihöz és műfordítóihöz kapcsolódva, ehhez tartozik még a szerelem is. Ez a furcsa a történetben. Miért kapcsolódik a szerelem a sajnálathoz? Biztos, hogy nem lesajnálás, ez érződik. Nem is szadisztikus. Dávid harca a Góliáttal. A kíméletlen erős legyőzése, a gyenge felemelése, boldoggá tévése a cél. Kétségtelenül van bulvárjellege a témának, de a megírás egyéb komponensei távolról sem bulvárosak. Emlékezetes versidézetek, drámai és operai részletek mind-mind a szomorúság, betegség, szegénység csillapítói, gyógyítói. Azután ennek a humánumnak az értékszerkezete és szemlélete némiképpen a távol-keleti eredetű buddhista hagyományokra is emlékeztethet. Az élet és a létezés méltósága nemcsak az embert, hanem minden élőlényt megillet. A kultúra univerzális Pharmakon. Csillapítja a fájdalmat, elhozza boldogságot a haldoklónak is, legyen ember vagy más élőlény. Talán e távol-keleti hatásra a kis állat, ha netán allegória is, mégsem papirosízű, nem halvány fogalomjellegű, hanem ízig-vérig plasztikus. Valamint ilyenek a részletes lakmározási leírások is, vagy a séták megjelenítései vagy a taxis főhős már-már túl-egészséges életének aprólékosan részletező leírásai. Annyira képszerű minden, hogy akár mozgóképpé, filmmé is átváltoztatható a könyv. Az elbeszélés térideje Budapest, annak is meghatározott helyszínei. Jellemző módon a Deák tér és környéke, a reprezentatív V. kerületi Duna-part, Budai Vár, Gellérthegy, nagy néha más-János kórház, nyolcadik kerület. Dokumentum-pontos helyszíneken mesészerű cselekmény. Az írónak van egy filozófiai jellegű kézírata is, az antik görögség ihletésében. Ebből a szempontból érdemes megemlíteni, hogy mostani könyvében összemosódik a

Karitás és az Erósz, a Részvét és a Szerelem, pontosabban az utóbbi beleolvad az előzőbe. Ugyanígy olvad össze az irreális fabula a pontos referenciával megjelenített, dokumentumszerű helyszínrajzokba. Az antik görög elvek alapján elmondhatjuk, a Karitásba oldódik minden, még Erósz is, szerelmet is a részvét váltja ki. A könyörtelen strici által félholtra vert prostituált lesz a nagy szerelem, feleség és anyuka. E motiváció állítja be azt a pikareszkszerű cselekménysort, amely rendkívül tanulságos, anélkül, hogy szájbarágós lenne.

A szerző tanárnak vallja magát elsősorban. Mostani regénye is bír nevelőcéllal. Kíváncsiak lehetünk a jövő ezen az úton tartja-e írásmódját, vagy inkább a szöveg felszabadulásának mámore felé irányítja?

(Szabó Balázs: Vágytól girhes, Hungarovox BT, 2018)

Németh János: Szirén